Credulitat, casualitat i probabilitat. Un exemple a partir dels zoònims americans

Autor: Francesc Jutglar
Data de publicació: 21-07-2015

Presentem per escrit el contingut de la conferència d'En Francesc Jutglar al 14è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica celebrat a Arenys de Munt el novembre del 2014.

Nosaltres ens hem de basar principalment en lligar caps a partir de petits indicis que s'han escapat de la censura. Qualsevol d'aquests indicis, per si sol, podria explicar-se com un error o una casualitat. Per poder jutjar convenientment els casos que trobem convé quantificar-los matemàticament a partir de les lleis de la probabilitat, amb la idea d'obtenir un valor objectiu que ens ajudi a decidir si som davant d'una possible coincidència casual o bé hem de concloure que ens cal alguna altra explicació.

En aquest cas, el que faré és quantificar una sèrie de casos, ja explicats en ocasions anteriors, atorgant-los una probabilitat individual. Finalment calcularé la probabilitat que el conjunt de casos sigui una simple casualitat. Pot arribar a ser molt difícil calcular la probabilitat precisa de cada cas concret. Dono per fet que tot idioma té algun mot que es pot trobar en altres idiomes no relacionats, sobretot mots monosil·làbics o molt breus. Per sentit comú ja intuïm que molt més rarament podria passar que el significat també coincidís. En aquest darrer cas, la probabilitat que sigui casual és molt diferent en funció de la llargada del mot: com més llarg és el mot més improbable és que el trobem en més d'un idioma, si no és que ambdós idiomes estan estretament relacionats; o bé si no és que ha passat directament d'un idioma a l'altre. Malgrat aquestes dificultats, un dels objectius de la presentació és animar tothom a fer ús d'aquest mètode, perquè veurem que les probabilitats es poden calcular a ull i el resultat final no és gaire diferent del que obtindríem fent el càlcul a partir dels valors calculats rigorosament. Només cal aplicar el sentit comú per mirar d'encertar-ne aproximadament el grau de magnitud. Per simplificar podem considerar que un idioma té 10.000 paraules. Que una coincidís en forma i significat per simple casualitat tindria una probabilitat de 1/10.000. Com hem dit abans, en realitat la probabilitat és molt més petita excepte en el cas dels monosíl·labs, però posem-ho a favor dels nostres detractors. La probabilitat de successos múltiples es calcula fent el producte de les probabilitats de cada cas individual. Apliquem

aquest mètode a sis noms d'animals que ja tenim investigats:

NOMS AMERICANS
NOMS CATALANS
PROBABILITAT

martinet
martinet
1/10.000

oriol
oriol
1/10.000

gato cervantes
gat cerver
1/10.000

wedrego
baldriga
1/10.000

papalote
papalló
1/10.000

zarigüeya
sariga
1/10.000

PROBABILITAT TOTAL

(1/10.000)6

La probabilitat que totes sis coincidències siguin casuals és d'una entre un quadrilió:

1/1.000.000.000.000.000.000.000.000

Algú podria objectar que això seria la probabilitat de trobar sis casos casuals en un sol idioma, però a Amèrica hi ha moltes llengües. Això ens dóna peu a comprovar com un canvi en la probabilitat individual té poca repercussió quan tenim prou casos de coincidència. Suposem que en realitat estem comparant els noms catalans amb 100 llengües ameríndies. La probabilitat de cada cas seria cent vegades més alta: 1/100. Tornem a suposar el cas més favorable als nostres detractors, perquè en realitat moltes d'aquelles llengües serien força properes, i aquest càlcul suposa que són totalment diferents. Repetim el càlcul amb el nou valor:

NOMS AMERICANS
NOMS CATALANS
PROBABILITAT

martinet
martinet
1/100

oriol
oriol
1/100

gato cervantes
gat cerver
1/100

wedrego
baldriga
1/100

papalote
papalló
1/100

zarigüeya
sariga
1/100

PROBABILITAT TOTAL

(1/100)6

La nova probabilitat conjunta és d'una possibilitat entre un bilió:

1/1.000.000.000.000

Certament, molt més alta que la del primer càlcul, però a mi el resultat em sembla igual de significatiu. En tots dos casos estem davant d'una probabilitat ínfima.

La darrera consideració és el grau de credulitat de cada persona. El fet de quantificar les probabilitats amb una xifra numèrica concreta no ens diu si hem de creure en la casualitat o en d'altres explicacions, com ara la intervenció catalana en la descoberta i conquesta d'Amèrica. Cada persona pot tenir un llindar de credulitat diferent. El que sí que ens dóna és una referència que ens ajuda, com a mínim, a ser conscients de què ens estem creient.

Francesc Jutglar

[Enllaç a la conferència]

[Enllaç a l'entrevista sobre la conferència]